

УДК 349.2

КУЦЕВИЧ М.П.

**ТРУДОВІ ПРАВА ПРАЦІВНИКА ЯК ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ РОЗДІЛОМ XVII ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ
«ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ»**

У статті проаналізовано специфіку трудових прав працівника як об'єкта злочинів у сфері службової діяльності. Врегульовано їх сучасний стан та виявлено характерні особливості.

Ключові слова: трудові права, працівник, злочин, службова діяльність, праця.

В статье проанализирована специфика трудовых прав работника как объекта преступлений в сфере служебной деятельности. Урегулировано их современное состояние и выявлены характерные особенности.

Ключевые слова: трудовые права, работник, преступление, служебная деятельность, труд.

In the article the specifics of labor rights of an employee as the object of crime in the sphere of official activity are analyzed. Their current state has been regulated and characteristic features have been revealed.

Key words: labor rights, employee, crime, service activity, labor.

Вступ. До злочинних посягань, що можуть завдати шкоди трудовим правам працівників, належать і злочини у сфері службової діяльності, які, посягаючи на порядок управління в усіх сферах суспільних відносин, можуть тим самим завдавати істотної шкоди охоронюваним трудовим правам та законним інтересам працівників. Це зумовлює необхідність окреслити основні проблеми кваліфікації злочинних посягань на трудові права працівника за статтями розділу XVII Особливої частини КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (далі – злочини у сфері службової діяльності).

Об'єкт злочинів у сфері службової діяльності зазвичай розглядається дуже широко, оскільки ці злочини порушують порядок управління, що здійснюється шляхом реалізації наданих законом владних повноважень в усіх сферах суспільного життя. За своїм призначенням злочини у сфері службової діяльності являють собою максимально широкий кримінально-правовий інструмент стримування суб'єкта владних повноважень: керівника будь-якого рівня в будь-якій юридичній особі публічного та приватного права, представника влади тощо. Однією зі сфер, у якій злочини у сфері службової діяльності завдають шкоди, є трудові відносини. Як наслідок, постає низка проблем під час кваліфікації діянь, які порушують трудові права, вчинених з використанням службових повноважень. Це стосується передусім їх розмежування та кваліфікації за сукупністю. Зазначені питання залишаються не розробленими.

Постановка завдання. Завданнями дослідження є аналіз специфіки трудових прав працівника як об'єкта злочинів у сфері службової діяльності, врегулювання їх сучасного стану та виявлення характерних особливостей.

Результати. Дослідженням злочинів у сфері службової діяльності тією чи іншою мірою займалися багато вчених у сфері кримінального права, серед яких П.П. Андрушко, Г.М. Анісімов, О.О. Бахуринська, О.О. Дудоров, О.О. Книженко, В.П. Кушнір, Д.Г. Михайленко, Я.С. Остапенко, А.В. Савченко, О.А. Светлов, Д.О. Сисоєв, А.А. Стрижевська, В.Г. Хашев, Д.М. Шумейко та багато інших. Однак, як уже зазначалося, ці злочинні діяння не були досліджені крізь призму їх негативного впливу на систему трудових прав найманих працівників, а отже, відповідні проблеми кримінально-правової кваліфікації на цей час у науці розкриті доволі фрагментарно. Усе це вказує на актуальність та практичну доцільність дослідження проблем кримінально-правової

© КУЦЕВИЧ М.П. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності, що посягають на трудові права найманих працівників.

Службовий злочин у правовій доктрині тлумачиться як вчинення службовою особою всупереч інтересам служби суспільно небезпечних діянь, що посягають на правильну діяльність державного і громадського апарату і спричинили шкоду державним та громадським інтересам чи охоронюваним законом правам й інтересам окремих громадян [1, с. 13], у тому числі правам та інтересам працівників.

Для кращого розуміння проблем кваліфікації та співвідношення злочинів у сфері службової діяльності з іншими злочинами необхідно звернути увагу на питання об'єкта злочинів у сфері службової діяльності.

М.І. Мельник, розглядаючи дану проблематику, родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності визначав встановлений законом порядок здійснення посадовими та службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності своїх повноважень. Під час визначення безпосереднього об'єкта таких злочинів, виходячи з розподілу управлінської праці взаємопов'язаних і взаємодіючих ланок апарату управління, кожна з яких має відносну самостійність і виконує чітко визначені функції, за основу слід брати функціональну ознаку. Отже, безпосереднім об'єктом злочинів у сфері службової діяльності є правильна (нормальна) діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб публічного та приватного права (незалежно від форми власності), зміст якої визначається законодавством України [2, с. 917]. Відповідно, науковець звернув увагу саме на функціональну ознаку певних ланок управління на підприємстві чи в інших суб'єктів-роботодавців. З цього приводу слід підкреслити, що по-перше, ланки управління та їх належна діяльність сама забезпечується працею службових осіб, по-друге, таке управління, яке поширюється на інших працівників, нерозривно пов'язане з трудовими правами відповідних найманих працівників, що зумовлює суміжну природу трудових суспільних відносин та відносин з управління підприємствами, установами й організаціями як об'єктами досліджуваних злочинів.

Хоча це не означає, що кожен злочин у сфері службової діяльності матиме також об'єктом трудові права, що зумовлюватиме необхідність вирішення складних питань кримінально-правової кваліфікації відповідних злочинних діянь, однак одночасне порушення трудових прав службовими злочинами виявлятиметься доволі часто. Під час вирішення відповідних питань доцільно звертати увагу на об'єкт злочину, який за умови ймовірного включення до нього трудових прав найманих працівників ймовірно спонукатиме суб'єкта кримінально-правової кваліфікації до розгляду можливості кримінально-правової кваліфікації злочину за іншими статтями КК, які охороняють саме трудові права найманих працівників, або ж кваліфікації за сукупності чи вирішення питань про подолання колізії або конкуренції кримінально-правових норм. Усі вищенаведені дії органів досудового розслідування, прокуратури чи суду повинні здійснюватися за прийнятими в кримінальному праві правилами вирішення проблемних моментів кримінально-правової кваліфікації, однак саме початкове вирішення окресленого переліку питань лежить у межах дослідження безпосереднього об'єкта конкретного злочинного діяння.

А.А. Задорожний, аналізуючи злочини у сфері службової діяльності, визначав єдиний родовий об'єкт злочинів у сфері службової діяльності – суспільні відносини, які становлять зміст правомірної діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських формувань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також їх авторитет і ділову репутацію. Водночас, на думку вченого, із такого розуміння родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності повинен виділятися спеціальний об'єкт [3, с. 108]. Ми вважаємо, що в такому разі безпосередній об'єкт злочину не може обмежуватися виключно питанням правомірності функціонування тих чи інших суб'єктів чи їх правомірної діяльності, адже поняття цього об'єкта може бути розтлумачене занадто широко. Слід виходити з того, що правомірність діяльності тих чи інших осіб – питання комплексне, яке може включати будь-яку сферу суспільної діяльності. Тому безпосередній об'єкт злочинів у сфері службової діяльності може містити будь-які суспільні блага, які були порушені та зазнали шкоди. Наприклад, до зазначених благ можуть належати: нормальне функціонування підприємств; належна організація роботи трудового колективу; трудові права конкретної особи тощо.

В.І. Тютюгін зазначає, що родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності є суспільні відносини, які забезпечують нормальну, тобто таку, що відповідає вимогам законодавства, діяльність державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, об'єднань

громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і організаційно-правової форми, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Безпосереднім об'єктом кожного з цих злочинів є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, в окремих юридичних особах публічного чи приватного права, а також суспільні відносини, які забезпечують нормальне здійснення тих конкретних видів професійної діяльності, які пов'язані з наданням публічних послуг [4, с. 783]. При цьому ми б змістили акцент з виключно видів надання публічних послуг на будь-яку професійну діяльність, що пов'язана з виконанням адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих функцій. Оскільки такі функції, як уже неодноразово зазначалося, стосуються будь-якої діяльності, а не лише сфери державного управління, то й безпосередні об'єкти у різних варіаціях злочинних посягань доцільно розкривати ширше, зокрема таким чином, як це зазначено вище.

Практичне значення об'єкта злочину у сфері службової діяльності для кримінально-правової кваліфікації може проявлятися в наступному. У разі посягання службовою особою на інші суспільні відносини вчинене слід кваліфікувати (за наявністю для того підстав) як інший злочин, що передбачений іншим розділом Особливої частини КК. Якщо ж службова особа посягнула одночасно на суспільні відносини, які визначають правильну діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремої організації, установи, підприємства (незалежно від форми власності), а також на господарську діяльність, власність, довкілля, то її дії потрібно кваліфікувати, за наявності відповідних ознак, як злочин у сфері службової діяльності і той чи інший злочин у сфері господарської діяльності або злочин проти власності чи довкілля (крім випадків, коли діяння, яке описане у статтях про злочини у сфері службової діяльності, є способом вчинення іншого злочину). Описана ситуація можлива, наприклад, під час заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, що підлягає кваліфікації за відповідною частиною ст. 191 КК України. Додаткова кваліфікація вчиненого ще й за ст. 364 в такому разі непотрібна. Чотири злочини: зловживання владою або службовим становищем; перевищення влади або службових повноважень; службове підроблення (ч. 2 ст. 366) і службова недбалість, можуть посягати і на охоронювані законом блага особи (трудові, політичні та інші права і свободи людини й громадянина, власність тощо), які є факультативним додатковим об'єктом цих злочинів. Але для злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365, такі блага, як здоров'я і гідність особи, є обов'язковим додатковим об'єктом. Тому перевищення влади або службових повноважень, поєднане, наприклад, з умисним заподіянням тілесних ушкоджень (крім тяжких), повністю охоплюється ч. 2 ст. 365 КК [2, с. 971]. З цього приводу хочемо зазначити наступне. По-перше, ми вважаємо, що не лише названі чотири види злочинів можуть посягати на інші суспільні блага, у тому числі трудові права найманих працівників, оскільки більшість злочинів у сфері службової діяльності притаманний додатковий факультативний об'єкт злочину. По-друге, у випадку із забезпеченням трудових прав, диспозиціями злочинів у сфері службової діяльності, як і диспозиціями відповідних злочинів у сфері трудових прав, не передбачене одночасне охоплення кримінально-правовою охороною відповідних об'єктів, що передбачає відповідну кримінально-правову кваліфікацію за сукупністю. Так, порушення трудових прав державного службовця під час проходження ним державної служби, яке полягало у його незаконному звільненні на основі підроблених документів, повинно бути кваліфіковано за сукупністю статей 366 та 172 КК. Ті ж діяння, якщо вони поєднані з одержанням неправомірної вигоди, повинні отримати відповідну додаткову кримінально-правову кваліфікацію.

Така ж позиція і у В.І. Тютюгіна, який у НПК до КК за редакцією В.Я. Тація стверджує, що переважна більшість діянь, передбачених у розділі XVII Особливої частини КК України, належать до так званих загальних видів злочинів, вчинюваних у сфері службової діяльності, бо кожен з них посягає на суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках державного чи громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій. Проте чимало норм КК передбачають відповідальність за так звані спеціальні види службових злочинів (наприклад, статті 132, 137, ч. 2 ст. 159, ч. 2 ст. 162, ч. 1 ст. 173, ч. 2 ст. 191, ч. 3 ст. 206, статті 210, 238, 271, 284, 351, 371, 373, 375, 423–426 КК), вчинення яких також зумовлене службовим становищем суб'єкта, але їх основним безпосереднім об'єктом є інші суспільні відносини: життя та здоров'я, воля та гідність особи, її виборчі, трудові, інші права та свободи, власність, господарська діяльність, громадська безпека та громадський

порядок, авторитет органів влади та місцевого самоврядування, інтереси правосуддя та порядок несення військової служби тощо [2, с. 783].

У цьому контексті покажемо п. 17 постанови Пленуму ВСУ від 26 грудня 2003 року «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень», в якому зазначається, що додаткова кваліфікація спеціальних діянь, які можна вважати видами перевищення влади або службових повноважень, за ст. 365 КК можлива за наявності реальної сукупності [5]. Однак така кваліфікація можлива й у випадку ідеальної сукупності тоді, коли порушуються трудові права, і такі діяння не є видом перевищення службових повноважень. Так, за зловживання службовим становищем чи зловживання впливом, чи за інший злочин, який порушив належну процедуру прийняття державних службовців на державну службу, особі одночасно, за наявності відповідних підстав, може бути пред'явлено звинувачення як за ст. 172, так і за відповідними статтями КК із вищевказаних складів злочинів.

Виходячи із наведеного, можемо зазначити, що правильно кваліфікувати злочинні посягання у сфері службової діяльності, які порушують трудові права, за сукупністю можливо за умови вирішення двох ключових питань: чи є основним безпосереднім об'єктом злочину трудові права; наскільки повно охоплюються диспозицією злочинів у сфері службової діяльності або, навпаки, злочинів проти трудових прав відповідні діяння.

Тому для розуміння специфіки злочинних посягань у сфері службової діяльності, які можуть порушувати трудові права, необхідно по чергово розглянути й охарактеризувати безпосередні об'єкти злочинів, передбачених ст.ст. 364-369 КК України.

Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 364 КК України, є встановлений законодавством та посадовими інструкціями порядок здійснення службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності своїх повноважень [6, с. 44].

Шкода заподіюється кільком об'єктам кримінально-правової охорони одночасно (безпосередньому об'єкту, притаманному кожному із зазначених вище злочинів, а також нормальній діяльності державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій (ст. 364 КК) або нормальній діяльності апарату управління юридичних осіб приватного права незалежно від форми власності (ст. 364¹) [7, с. 263].

Основним безпосереднім об'єктом зловживання можливостями спеціального статусу (статті 364, 365 КК України), з огляду на позицію М.М. Яциніної, є соціальні цінності щодо правильної службової діяльності та правильної професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, яка здійснюється винятково на виконання функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх апарату, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності або ж завдань професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг [8, с. 188].

Безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 366-367 КК України, є правильна (нормальна) діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремих організацій, установ, підприємств (незалежно від форм власності), зміст якої визнається законодавством України [9, с. 215]. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 367 КК України, є соціальні цінності, що гарантуються сукупністю законодавчих приписів щодо виконання службовою особою своєї професійної діяльності. Залежно від комплексу таких приписів можуть порушуватися права і свободи працівників на оплату праці, на відпочинок та безпеку праці (зокрема у контексті охорони праці) тощо.

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 368 КК, виступає авторитет органів державної влади і їх посадових осіб, які належно здійснюють функції держави у зв'язку із посадою та пов'язаною із нею законною винагородою, а не за додаткові незаконні переваги [10, с. 142]. Таку саму характеристику має й безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст. 368-3 КК України, який стосується службових осіб юридичних осіб приватного права.

О.Д. Ярошенко вважає, що при вчиненні злочину, передбаченого ст. 369 КК, страждає позитивний соціальний зв'язок, який охоплює аспекти регулювання соціального життя у публічній сфері (органів державної влади, органів місцевого самоврядування або юридичних осіб (державних або комунальних підприємств, установ, організацій)). Зазначена шкода завдається шляхом дії (пропозиції або надання неправомірної вигоди службовій особі), яка змінює або ліквідує цей зв'язок. Сам механізм злочинного посягання на позитивні соціальні зв'язки у контексті досліджуваних нами складів злочину відбувається шляхом зміни позитивних соціальних зв'язків на негативні. Тобто пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі, а також прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою є негатив-

ною домовленістю між людьми, яка порушує встановлений порядок діяльності (функціонування) органів державної влади, органів місцевого самоврядування або юридичних осіб (державних або комунальних підприємств, установ, організацій), що може породжувати недовіру громадян до всіх офіційних інститутів влади в Україні [11, с. 65].

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 369 КК України, на думку П.П. Андрушка, є соціальні цінності, яким у результаті злочину заподіяно шкоду. Ними виступають соціальні зв'язки між членами суспільства з приводу реалізації належних їм прав, свобод та інтересів, у тому числі у формі правовідносин у разі їх врегулювання нормами права [12, с. 3–10].

Більш повно розкриває дане питання О.Д. Ярошенко, яка вказує на те, що безпосереднім об'єктом злочину, передбаченим ст. 369 КК України, є встановлений законодавством (нормативно-правовими актами) порядок здійснення (виконання) повноважень публічної службової особи у сфері управління (органів державної влади, органів місцевого самоврядування або юридичних осіб (державних або комунальних підприємств, установ, організацій) щодо дотримання прав, свобод та інтересів фізичних осіб, інтересів суспільства, держави та юридичних осіб, а також авторитет органів влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, від імені та в інтересах яких діють службові особи [11, с. 69].

Посягати на об'єкт злочину, передбачений ст. 368 та ст. 369 КК України, можна як внутрішньо (коли сама службова особа проявляє ініціативу в отриманні неправомірної вигоди), так і зовнішньо (коли інша особа встановлює зв'язок із службовою особою).

Висновки. Таким чином, трудові права працівника можуть бути різновидом соціальних цінностей, які можуть зазнати шкоди від злочинів у сфері службової діяльності, тобто виступати одним із можливих проявів основного безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених статтями 364-369 КК України. Водночас ця соціальна цінність є лише одним із можливих безпосередніх об'єктів цих злочинів, в кожному конкретному випадку перелік соціальних цінностей буде варіюватись. Отже, питання кваліфікації злочинів слід вирішувати, виходячи з того, які ще соціальні цінності виступили безпосереднім об'єктом конкретного злочину, які ще кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі обставини мали місце, тобто кваліфікувати їх як злочини проти трудових прав чи як злочини у сфері службової діяльності, або як злочини за сукупністю цих обставин.

Список використаних джерел:

1. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления. К.: Наук. думка, 1978. 303 с.
2. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. К.: Юридична думка, 2009. 1236 с.
3. Задорожний А.А. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері службової діяльності. Право і Безпека. 2012. № 2. С. 105-111.
4. Тацій В.Я. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. Х. Право, 2013. 1040 с.
5. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму ВСУ від 26.12.2003 № 15 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03> (дата звернення: 10.03.2018).
6. Балонь А.Б. Методика розслідування злочинів, вчинених з використанням службовою особою своїх повноважень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2015. 228 с.
7. Анісімов Г.М. Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем. Вісник Асоціації кримінального права України. 2014. № 2 (3). С. 250–268.
8. Яциніна М.М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. 2016. Випуск 62. С. 184–191.
9. Воронцов А.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя, які вчинюються службовими особами органів дізнання та досудового слідства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2011. 275 с.
10. Артёмов Є.О. Аналіз статті 368 Кримінального кодексу України на відповідність вимогам юридичної техніки, гуманності й верховенства права. Вісник Національної академії правових наук України. 2015. № 1 (80). С. 141–150.
11. Ярошенко О.Д. Кримінальна відповідальність за пропозицію та надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2013. 249 с.

12. Андрушко П.П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. Адвокат. 2011. № 12 (135). С. 3–10.

УДК 343.9.1

ЛУКАШЕВИЧ С.Ю.

МОДЕЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ПІДСТАВА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Стаття присвячена окресленню проблем, пов'язаних із розробкою і реалізацією різних моделей системи протидії злочинності. Акцентується на єдності та взаємодії управління й організації в діяльності суб'єктів у цій сфері і базисної ролі моделювання в прийнятті управлінських рішень. Робиться висновок про перспективність використання методу моделювання та його ефективності в реалізації цих рішень у практичній діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: моделювання, системи протидії злочинності, управління і організація, управлінські рішення, кримінальні загрози, динаміка і структура злочинності.

В статье очерчены проблемы, связанные с разработкой и реализацией разных моделей системы противодействия преступности. Акцентируется внимание на единстве и взаимодействии управления и организации в деятельности субъектов в этой сфере и базисной роли моделирования в принятии управленческих решений. Делается вывод о перспективности использования метода моделирования и его эффективности в реализации этих решений в практической деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: моделирование, системы противодействия преступности, управление и организация, управленческие решения, криминальные угрозы, динамика и структура преступности.

The article is devoted to the outline of the problems associated with the development and implementation of various models of crime prevention. The emphasis is on the unity and interaction of management and organization in the activities of entities in this area and the basic role of modeling in making managerial decisions. It is concluded that the use of the simulation method and its effectiveness in the implementation of these decisions in the practical work of law enforcement bodies is promising.

Key words: modeling, crime management systems, management and organization, management decisions, criminal threats, dynamics and the structure of crime.

Вступ. Сучасний стан криминологічних досліджень ставить на порядок денний необхідність наукової розробки проблем моделювання. Це пояснюється, насамперед, складністю і характером питань, вирішуваних під час аналізу протидії злочинності, структурою зв'язків, що вивчаються між її елементами, що зрештою формує основу для ухвалення ефективних управлінських рішень [1, с. 194].

Моделювання – це єдиний можливий і найраціональніший метод, який призводить до відшукування часток, які зв'язують між собою окремі явища. Використання моделей само по собі ще не є вирішенням проблеми, але без нього неможливо знайти вірний спосіб дії [2, с. 72].

© ЛУКАШЕВИЧ С.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криминології та кримінально-виконавчого права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)